

გვანცა კოპლატაძე

ელუარდ-გიორგი შივარდნაძე

წინა საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში, როცა ჩვენს ქვეყანას შიმშილის საფრთხე ბოლომდე ჯერ კიდევ არ ჰქონდა დაძლეული, ელუარდ-გიორგი შივარდნაძემ ერის გადარჩენის ერთი უმთავრეს გზათაგანი სხარტად ნათქვამი თეზისით დასახა: **გადარჩინოთ კულტურა და კულტურა გადაგვარჩენს ჩვენ**. ეს არ იყო პატრიოტული შინაარსის ლოზუნგური მოწოდება, ეს იყო აბსოლუტურად სწორად მიგნებული გზა და საშუალება გლობალიზაციის პირობებში ეროვნული თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად, მოძებნილი იმ კაცის მიერ, ვისაც საქართველოს ისტორიის ღრმად გააზრებისა და ანალიზის საფუძველზე ამოცნობილი ჰქონდა საიდუმლოება ჩვენი მცირერიცხოვანი ერის გადარჩენისა.

აქვე დაგაკონკრეტებთ: კულტურაში იგულისხმებოდა ჭეშმარიტად ქრისტიანული, კაცთმოყვარეობის სულისკვეთებით აღბეჭდილი შემოქმედება ჩვენი ხალხისა, რომელსაც საუკუნეთა განმავლობაში ისეთი გულდადებითა და დახვეწილი ხელოვნებით ქმნიდა, თითქოს ცხოვრების გატარება არა ყოველდღიურ თავდასაცავად გამართულ ბრძოლებში, არამედ მშვიდსა და მოწესრიგებულ ქვეყანაში უხდებოდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ხანგრძლივი არსებობის მანძილზე სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას და სრულ პოლიტიკურ თავისუფლებას ეპიზოდური ხასიათი ჰქონდა, ქართველი ერის ისტორიას მტერიც კი ვერ უწოდებს მონობის ისტორიას სწორედ იმიტომ, რომ, მართალია, თავგანწირვის ფასად, მაგრამ მაინც ყოველთვის ვინარჩუნებდით ჭეშმარიტ სარწმუნოებას ანუ სულიერ თავისუფლებას **(და სცნათ ჭეშმარიტი, და ჭეშმარიტებამან განგათავისუფლენ თქვენ, ინ. 8,32)**¹ და ვქმნიდით ხელოვნებას, რომელიც სწორედ ამ თავისუფლებასა და თვითმყოფადობაზე მეტყველებდა.

მართალია, ისეთი პერიოდებიც გვქონდა, როცა სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობის დაკარგვასთან ერთად კულტურის დონეც ეცემოდა, და ეს განსაკუთრებით მონღოლების ბატონობისა და მეზობელი ბიზანტიის მართლმადიდებლური იმპერიის დაცემის შემდეგ პერიოდზე ითქმის, მა-

¹ „მე ვარ გზად და მე ვარ ჭეშმარიტება და ცხოვრება,“ — ამბობს თავისი თავის შესახებ უფალი ჩვენი იესო ქრისტე (ინ. 14,6).

გრამ მაშინ ქართველობას ეროვნული სახის შენარჩუნებაში ისტორიული მუხსიერება — ვინ ვიყავით და რისი პატრონები — და მისით გამოწვეული თავმოყვარეობა შეელოდა, ანუ წარსულის გახსენება აწმყოს გაძღვებისა და მომავლისათვის ბრძოლის ძალას აძლევდა.

მონები, ამ სიტყვის ჭეშმარიტი გაგებით, არც მე-19 საუკუნეში ვყოფილვართ, როცა, მართალია, სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა დაკარგეთ, მაგრამ მთავარი — ჭეშმარიტი სარწმუნოება და მისგან გამომდინარე სულიერი თავისუფლება — შევინარჩუნეთ. რომ არა მეფე ერეკლეს ღრმად გააზრებულად გადადგმული ნაბიჯი, ჩვენ ერს ან ამ თავისუფლების დაკარგვა და სარწმუნოებრივ-ეროვნული გადაგვარების რეალური საფრთხე ემუქრებოდა, როგორც ეს სამხრეთ საქართველოს, ისტორიული მუსხეთის დიდ ნაწილს დაემართა, ან მისი შენარჩუნებისათვის ბრძოლაში სრული ამოწყვეტა და ისტორიის ასპარეზიდან გაქრობა.

ეს რომ სიმართლეა, ამის დამტკიცება ძნელი არ არის. ვინც მე-19 საუკუნის ქართული მწერლობა იცის, ენა ვერ მოუტრიალდება იმის სათქმელად, რომ იგი სულიერად დამონებული ერის მიერაა შექმნილი. ბუნებრივია, სულიერ თავისუფლებასთან ერთად სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ფასი ჩვენმა დიდმა მწერლებმაც კარგად იცოდნენ და იღვწოდნენ კიდევაც მისი მოპოვებისათვის, მაგრამ ისიც კარგად ესმოდათ, რომ ამ მატერიალურ სამყაროში, რომლის თავადიც სატანაა და რომელშიც ძალადობა ბატონობს, ისეთი მცირერიცხოვანი ერისთვის არსებობის შესანარჩუნებლად, როგორც ჩვენია, მთავარი მაინც სულიერი თავისუფლების შენარჩუნება იყო.²

1917 წლის ე. წ. სოციალისტურმა რევოლუციამ, რომლის მთავარ მიზანსაც სამყაროში მართლმადიდებლური ქრისტიანული ეკლესიის სრული განადგურება წარმოადგენდა, თუმცა ეკლესიას დიდი ზიანი მიაყენა, მაგრამ მიზნის ბოლომდე განხორციელება მაინც ვერ შეძლო. თანახმად მაცხოვრის მიერ მისი მიმდევრებისათვის მიცემული აღთქმისა: **კლდესა ზედა აღვაშენო ეკლესიად ჩემი და ბჭენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერუოდიან მას** (მთ. 16,18). საბჭოთა კავშირის არსებობის პირველი პერიოდი, სახელდობრ, მე-20 საუკუნის 50-იან წლებამდე, ვფიქრობთ, ბოლომდე ჯერ კიდევ არაა შესწავლილი ფაქტების გამოვლენისა და მათი ობიექტური ანალიზის თვალსაზრისით. იგი აუცილებლად საჭიროებს რელიგიური ცნობიერების მქონე მკვლევარს, რომელსაც ამავე დროს სიმამაცეც ეყოფა იმისათვის, რომ ამ პერიოდის შესახებ ფსევდობიექტურობით დადგენილ შეხედულებებსა და და დასკვნებს, რომელიც საზოგადოებაში ფართოდაა გავრცელებული, გაბედულად დაუპირისპირდეს, პაულე მოციქულის სიტყვებით გამხსენებული: **უკუეთუმცა კაცთადა სათნოვეყოფოდე, ქრისტეს** (ანუ ჭეშმარიტების) **მონამცა არა ვიყავ** (გალატ. 1,10).

² იხ. ი. ჭავჭავაძე, „ასი წლის წინათ“, თხზულებათა სრული კრებული, ტ. IV თბ., 1955, გვ. 208-217. აღსანიშნავია, რომ წერილი 1899 წელსაა დაწერილი და ილიას მოღვაწეობის ბოლო პერიოდს ეკუთვნის.

ასეა თუ ისე, ფაქტი ფაქტად რჩება. არსებობამ მართლმადიდებლური ეკლესიისა, რომელიც, 40-იანი წლებიდან ვიდრე ხელისუფლებაში ნ. ხრუშჩოვის მოსვლამდე, დაკარგულ უფლებებს თანდათანობით იბრუნებდა, ქრისტიანულმა ცნობიერებამ და ისტორიული მუხსიერების შენარჩუნებაში, რასაც თან ემატებოდა, აგრეთვე, სახელმწიფოს მიერ წინ წამოწეული ბუნებითი სჯულის ანუ სინდისის ფენომენი, განაპირობა ის, რომ ჩვენს ერს სულიერი თავისუფლება ბოლომდე არც საბჭოთა პერიოდში დაუკარგავს. ამ თვალსაზრისს რომ დაუუპირისპირდეთ, მაშინ უნდა უარვყოთ საბჭოთა ეპოქაში შექმნილი დიდებული ქართული მწერლობა — პროზა და პოეზია, ქართული მუსიკის, მონუმენტური ხელოვნებისა და ფერწერის მართლაც დიდოსტატთა შემოქმედება, თვითმყოფადი, ეროვნული სულით აღბეჭდილი თეატრისა და კინოხელოვნების ისტორია და ბოლოს, არა მხოლოდ საბჭოთა კავშირში, არამედ მსოფლიოში ცნობილ მეცნიერთა ღვაწლი. თუმცა ამ ბოლო ათწლეულში ამის მცდელობაც ბევრჯერ იყო, როცა მაგანნი და მაგანნი, რომელნიც თავს პროგრესულ მოაზროვნეებად წარმოადგენდნენ, საზოგადოების მუხსიერებიდან, მართალია, უსუსურად, მაგრამ თავგამოდებით, არა მხოლოდ შორეული, არამედ უახლესი წარსულის სრულ წაშლას თუ არა, მის სახელოვან მოღვაწეთა აბუჩად აგდებასა და დამდაბლებას მაინც ცდილობდნენ და ცდილობენ. თუ ეს მცდელობა და მისი ნამდვილი არსი და მიზანი დროზე არ ვამხილეთ, ის აუცილებლად გამოიღებს უარყოფით შედეგს და იმოქმედებს სარწმუნოებრივ-ეროვნულ ცნობიერებაზე ახალგაზრდობისა, რომელიც მას წინააღმდეგობას ვერ გაუწევს, რადგან ფუნდამენტური განათლება არც ქართულ ლიტერატურასა და არც საქართველოს ისტორიაში არა აქვს მიღებული.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, პრეზიდენტის მიერ თეზისი — **გადაარჩენით კულტურა და გადაგარჩენს ჩვენ** — შექმნილი ვითარების შესაბამისად დროულად იქნა წამოყენებული. გაუიხსენოთ, რომ ეკონომიკურად გაჩანაგებულ ქვეყანას (ე. წ. ეროვნულმა მოძრაობამ ხელისუფლებაში მოსვლისას „ეროვნული მოღვაწეობა“ კომუნისტების მიერ შექმნილი მრეწველობის გაჩერებითა და სოფლის მეურნეობის განადგურებით დაიწყო),³ გლობალიზაციის პროცესის სწრაფი განვითარების შედეგად ეროვნული თვითმყოფადობის დაკარგვის საფრთხეც დაემუქრა. ვის ვის და ეღუარდ შევარდნაძეს ამ თეზისის წამოყენების უფლება არა მხოლოდ როგორც პრეზიდენტს, არამედ როგორც მეცენატსა და მოღვაწეს, ვისაც 70-იანი წლების საქართველოში სულიერი კულტურის აღმავლობაში უდიდესი წვლილი მიუძღვოდა, ნამდვილად ჰქონდა.

³ ფაბრიკა-ქარხნების გაჩერებას მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ კავშირი, რომელიც საბჭოთა კავშირში შემაჯავლი რესპუბლიკების საწარმოებს შორის ერთმანეთისათვის ნედლეულისა თუ ცალკეული დეტალების მიწოდების სახით არსებობდა, იმპერიის დაშლისას გაწყდა, ვერ გაუმართლებთ. ჯერ ერთი, უკვე არსებული კონტაქტების შენარჩუნება განსაკუთრებულ სიმწიფეს არ წარმოადგენდა, და მეორეც: გაჩერებულ საწარმოთა შორის ისეთებიც იყო, რომელნიც ადგილობრივი ნედლეულით მუშაობდნენ.

ჩვეულებრივ, ახალგაზრდობამ, რომელსაც, ბუნებრივია, ცხოვრებისეული გამოცდილება არა აქვს, არ იცის რა ძალისხმევა სჭირდება მატერიალურ სამყაროში ყოველი კეთილი საქმის აღსრულებას, მით უმეტეს, თუ მას არა კერძო, არამედ საერთო, ეროვნული ხასიათი და მნიშვნელობა აქვს. არც ჩვენ, 70-იანი წლების ახალგაზრდები ვფიქრობდით იმაზე, ვის მიუძღოდა დამსახურება იმაში, რომ შეგვეძლო დაემტკებარიყავით არა მხოლოდ ეროვნული, არამედ საკაცობრიო მაღალხეობრივი იდეალებით გამსჭვალული, მაღალპროფესიულ დონეზე დადგმული სპექტაკლებითა და გადაღებული ფილმებით, წაგვეკითხა მხატვრული ნაწარმოებები, რომელთაგან არა მხოლოდ სამშობლოს, არამედ საერთოდ ადამიანის სიყვარულს ვსწავლობდით, წავსულიყავით ექსკურსიებზე მოვლილი და აღდგენილი დიდებული არქიტექტურული ძეგლების სანახავად, გვეამაყა თბილისის საქმის ცოდნითა და დიდი გემოვნებით განახლებული ისტორიული ნაწილით, მოგვესმინა კარგი მუსიკა, გვეზეიმა ფილარმონიაში ფოლკლორული საღამოები, საერთო სახალხო დღესასწაულები: „შოთაობა“, „საბაობა“, „დმანისობა“... და ეს ყოველივე არა დამოუკიდებელ სახელმწიფოში, არამედ საბჭოთა კავშირის იმპერიაში შემაჯალ რესპუბლიკაში ხდებოდა, რომლის ხელისუფლებასაც ცენტრიდან ნაკარნახევი იდეოლოგიის ერთგულება და გატარება მოეთხოვებოდა.

ჩვენ მხოლოდ უშუალოდ შემოქმედთა სახელები ვიცოდით: მურმან ლებანიძე, ჭაბუა ამირეჯიბი, ნოდარ დუმბაძე, ანა კალანდაძე, გურამ ფანჯიკიძე, შოთა ნიშნიანიძე, მუხრან მაჭავარიანი, რეზო ამაშუკელი, რეზო ჩხეიძე, რობიკო სტურუა, თემურ ჩხეიძე, თენგიზ აბულაძე, ელდარ შენგელაია, მერაბ ბერძენიშვილი, ელგუჯა ამაშუკელი... და პატვისაც მივაგებდით მათ, მაგრამ არ ვიცოდით, რომ მათი იდეოლოგიური წიხისაგან თავისუფალი შემოქმედება, რომელიც უწინარესად სწორედ ამით გვხიბლავდა, ქვეყნის ხელისუფალის მხრიდან განსაკუთრებული მზრუნველობისა და პატრონობის გარეშე ვერ შეიქმნებოდა, ყოველ შემთხვევაში, დღის სინათლეს მაინც ვერ იხილავდა; ჩვენ არ ვიცოდით და არც ვფიქრობდით იმაზე, რა დიდ რისკზე წასვლა და გამბედაობა მოეთხოვებოდა, რის ფასად უჯდებოდა საქართველოს პირველ პირს ჩვენს ცნობილ ხელოვანთა ქმნილებების გასაჯაროება.

1998 წლის 25 იანვარს ედუარდ შივარდნაძეს 70 წელი შეუსრულდა. საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით, ნუგზარ ფოფხაძის რედაქტორობით გამოვიდა წიგნი „შივარდნაძე“. როგორც შესავალში რედაქტორი წერს, თავდაპირველად ამგვარი წიგნის გამოცემაზე თავად ადრესატს იმ მოტივით, რომ მაშინ ამის დრო არ იყო, უარი უთქვამს. მაგრამ 9 თებერვლის ტერაქტმა, რომლის მიზანიც საქართველოს პრეზიდენტის ლიკვიდაცია იყო, საგამომცემლო ჯგუფი და თავად რედაქტორი იმაში დაარწმუნა, რომ სურდა თუ არა ეს თავად იუბილარს, წიგნის გამოცემა საშურ საქმეს წარმოადგენდა.

წიგნის საკმაოდ ვრცელ ნაწილს ქართული ხელოვნების სხვადასხვა

დარგის სახელმძღვანელო შემოქმედთა მოგონებანი წარმოადგენს. მათი გაცნობა მკითხველის წინაშე წარმოაჩენს ნათელ სურათს, როგორ იქმნებოდა 70-იან წლებსა და 80-იანი წლების დასაწყისის საქართველოში მაღალი მხატვრული და ზნეობრივი ღირებულებების მქონე სულიერი კულტურა, რომელმაც, როგორც ამის მოწმენი ჩვენც ვართ, ეროვნული თვითშეგნების გამოღვიძებასა და აღმავლობასაც დიდად შეუწყო ხელი, და რომ ეს ნამდვილად ასე იყო, ისეთ დიდ ხელოვანს დავიმოწმებთ, როგორიც მოქანდაკე ელგუჯა ამაშუკელი ბრძანდებოდა: „მისი (ე. შვეარდნაძის — გ. კ.) ხელთდასხმით და მხარდაჭერით საფუძველი ვერებოდა ახალ მხატვრულ აზროვნებას, შემდგომში რომ ეროვნული მოძრაობის სახით წარმოჩნდა. მისი აშკარა თუ ფარული თანადგომით შეიქმნა იმ დროისათვის თითქმის წარმოდგენილი, უაღრესად გაბედული და ჭეშმარიტად ისტორიული კინოფილმები, სპექტაკლები, სკულპტურული და ლიტერატურული ნაწარმოებები, რომელიც ერის სულიერ აღორძინებას, ადამიანში კეთილი საწყისის გადარჩენას ისახავდა მიზნად“.⁴ იმავეს ადასტურებს მსოფლიოში აღიარებული სკულპტორი მერაბ ბერძენიშვილი: „მისი (ე. შვეარდნაძის — გ. კ.) მოღვაწეობის დროს აღზვედა ხელოვნების ყველა დარგი: კინო, თეატრი, ლიტერატურა, მუსიკა, არქიტექტურა, სახვითი ხელოვნება“.⁵

ახლა თვითონ ამ დარგების ყველაზე გამოჩენილ წარმომადგენლებს მოვუსმინოთ.

რეზო ჩხეიძე: „უდავოა, რომ თენგიზ აბულაძის „მონანიება“ არ შეიქმნებოდა, ედუარდ შვეარდნაძის მხარდაჭერა რომ არ ყოფილიყო“.⁶ აღსანიშნავია, რომ ფილმი მოსკოვის გვერდის ავლით დაფინანსდა, როგორც საქართველოს ტელევიზიის დაკვეთა.

მერაბ კოკჩაშვილი: „მეამაყება, რომ მისი (ე. შვეარდნაძის — გ. კ.) თანამედროვე ვარ; თუ მართლაც ზერელედ არ შეხედავ მის საქმიანობას, ნათლად ჩანს მისი ეროვნული ხასიათი და ღვაწლი ეროვნული კულტურის წინაშე“.⁷

მერაბ კოკჩაშვილი და ლანა ლოლობერიძე იხსენებენ, რომ მათი ფილმების — „ცხელი ზაფხულის სამი დღე“, „გზა“, „როცა აყვავდა ნუში“, „ინტერვიუ პირად საკითხებზე“, „დღეს ღამე უთენებია“ — სცენარების მოსკოვში დამტკიცება და ჩვენების უზრუნველყოფა საქმეში საქართველოს პირველი პირის უშუალოდ ჩარევის შედეგად მოხდა.

რობერტ სტურუა იგონებს, რუსთაველის თეატრის მოსკოვში გასტროლების დროს როგორ მოხსნეს სცენიდან სპექტაკლი „ლურჯი ცხენები წითელ ბალახზე“ მასში გატარებული ანტისაბჭოური იდეოლოგიის გამო და როგორ განაცხადა საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის მაშინდელმა

⁴ შვეარდნაძე, თბ., 1998, გვ. 45.

⁵ იქვე, გვ. 87.

⁶ იქვე, გვ. 424.

⁷ იქვე, გვ. 255.

პირველმა მდივანმა: მოსკოველებს თუ არ უნდათ, აქ, საქართველოში ვითამაშებთ ამ სპექტაკლს.⁸ რობერტ სტურუას მიერ გენიალურად დადგმულ სპექტაკლს „ყვარყვარე“ საქართველოშივე შეუქმნეს დაბრკოლება, მაგრამ სცენას იგი მაინც შეუნარჩუნდა იმავე შევარდნადის მხარდაჭერით.

ვფიქრობთ, მკითხველისათვის საინტერესო იქნება, როგორ აფასებს ცნობილი თეატრმცოდნე ვასილ კიკნაძე ე. შევარდნადის როლს საერთოდ ქართული თეატრის ისტორიაში: „ე. შევარდნაძემ თავის მოღვაწეობას საფუძვლად დაუდო ეროვნული კულტურის პრიორიტეტულობის იდეოლოგია. მან სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის დონეზე აამაღლა თეატრი — „ჩვენი ეროვნების საჯაროობის ნიშანი“ (ილია) და ამ გზით თეატრის ეროვნულ მისიას თავისებური მეხამრიდი დაუყენა... ე. შევარდნადის გაბედული ახლებური აზროვნება რომ არა, შესაძლოა, არც რობერტ სტურუას პოლიტიკური თეატრი შექმნილიყო“.⁹

როგორც ჯანსუღ ჩარკვიანი იხსენებს, მიუხედავად იმისა, რომ მისთვის რისკი უცხო არ იყო, გურამ ფანჯიკიძის რომანის „თვალი პატიოსანის“ დაბეჭდვა ჟურნალ „ციცკარში“, რომელიც მისი რედაქტორობით გამოდიოდა, მწვავე მამხილებლური ხასიათის გამო, თავისთავზე მაინც ვერ აიღო და რჩევა მაშინდელ შინაგან საქმეთა მინისტრს ე. შევარდნაძეს ჰკითხა, რომელმაც რომანის წაკითხვის შემდეგ, დაურეკა და უთხრა! დაბეჭდე ეს კარგი რომანი და თუ დაგიჭერენ, ნუ გეშინია, შენი ოჯახი ჩემზე იყოსო.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოხსენებულ წიგნში მოგონებათა ავტორები ხაზგასმით წარმოაჩენენ ბატონ ედუარდს, როგორც საოცრად ყურადღებიან, გულისხმიერსა და ტაქტიან მკითხველსა და მაყურებელს.

ქართული მუსიკალური კულტურის ერთი გამორჩეული წარმომადგენელი, ცნობილი ღირიჟორი და კომპოზიტორი ჯანსუღ კახიძე, რომელიც პოლონეთში მოღვაწეობდა, საქართველოს ცეკას პირველმა მდივანმა დააბრუნა სამშობლოში 1973 წელს და სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის მთავარ ღირიჟორად დანიშნა. როგორც თავად ჯ. კახიძე იგონებს, 1972-85 წლები არა მხოლოდ ამ ორკესტრის, არმედ საერთოდ „ქართული კულტურის აღორძინებისა და გაფურჩქვნის წლები იყო“.¹⁰

ანზორ ერქომაიშვილის მოგონების მიხედვით, ფოლკლორული ანსამბლი „რუსთავი“ ე. შევარდნადის მხრიდან მუდმივად გრძნობდა მზრუნველობასა და ყურადღებას. ქართული მუსიკალური ფოლკლორის პატრონობისათვის მან მაშინაც მოიცალა, როცა საქართველო ბოლომდე ჯერ კიდევ არ იყო გამოსული ქაოტური მდგომარეობიდან, რომელშიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ აღმოჩნდა. კერძოდ, 1994 წლის 25 მარტს მის მიერ გამოცემული ბრძანებით, ბიჭუნათა ანსამბლის „მართვეს“ ბაზაზე ფოლკლორის

⁸ იქვე, გვ. 360.

⁹ იქვე, გვ. 233, 237.

¹⁰ გვ. 226.

საერთაშორისო ცენტრი შეიქმნა, ხოლო 1996 წელს პირველად კულტურის ისტორიაში ბავშვთა ანსამბლ „მართვეს“ სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

სიტყვამ მოიტანა და ბარემ აქვე ვიტყვი; მიუხედავად იმ ურთულესი პოლიტიკურ-სოციალური ვითარებისა, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში 90-იან წლებში სუფევდა და რომლიდანაც იგი ისევ და ისევ მისი მუხლჩაუხრელი შრომისა და გონიერულად წარმოებული პოლიტიკის წყალობით თანდათანობით გამოდიოდა, ბატონი ედუარდი იმისთვისაც იცლიდა, რომ საქართველოს თავი არა მხოლოდ პოლიტიკური, არამედ კულტურული იზოლაციისათვისაც დაეღწია. ამაზე მეტყველებს მისი ინიციატივით თბილისში გამართული კულტურათა დიალოგი, რომელსაც მხარი იუნესკოს გენერალურმა მდიანმა ფედერიკო მაიორმა დაუჭირა. სხვათა შორის მამინ საქართველოს, რომელსაც არასტაბილური ქვეყნის სახელი ჰქონდა გავარდნილი, ამ დიალოგში მონაწილეობის მისღებად 50 ქვეყნის კულტურისა და მეცნიერების წარმომადგენელი ქწვია. სწორად შენიშნა ქ-მა მანანა გიგინეიშვილმა: საქართველოს პრეზიდენტი ამ თვალსაზრისითაც ღირსეული შემკვიდრე გამოდგა ჩვენი დიდი წინაპრებისა, რომელნიც კულტურათა შორის ურთიერთობის დამყარებისა და გაღრმავების მიზნით სპეციალურ კერებს აარსებდნენ იერუსალიმში, საბერძნეთში, სირიაში, არაბეთის ნახევარკუნძულზე, კვიპროსსა თუ ბულგარეთში.¹¹

ბ-ნი ვალერი ასათიანი იხსენებს, რომ „ბატონ ედუარდ შვეარდნაძის უშუალო მონაწილეობით შესაძლებელი გახდა დავით ანდლულაძის სახელობის ტენორის პირველი საერთაშორისო კონკურსის გამართვა ბათუმში 1996 წელს,... გაიმართა თბილისის პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსი, მიხეილ თუმანიშვილის სახელობის ხელოვნების საერთაშორისო ფესტივალი, დელფიური მოძრაობის მეორე კონგრესი, ბავშვთა პირველი მსოფლიო დელფიადა და სხვ.“¹²

ამ წერილს ქართული კულტურის წინაშე ბატონი ედუარდ შვეარდნაძის ღვაწლის სრულად წარმოჩენის პრეტენზია ნამდვილად არ გააჩნია, მაგრამ იმ დამსახურების, რომელიც მას საქართველოს ისტორიულ-კულტურული ძეგლების დაცვაში მიუძღვის, თუნდაც რამდენიმე სიტყვით გადმოცემა მაინც აუცილებლად მიგვაჩნია.

1978 წლის 24 თებერვალს, რა თქმა უნდა, ცეკას პირველი მდივნის მითითებით, საქართველოს მთავრობამ მიიღო დადგენილება „საქართველოს ისტორიის, კულტურისა და ბუნების ძეგლთა დაცვისა და გამოყენების გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ“, რომლის საფუძველზეც მალე კულტურის სამინისტროსთან ძეგლთა დაცვის სამმართველო შეიქმნა. ამ სამმართველოს უფროსი ირაკლი ციციშვილი, რომელიც მას დაარსების დღიდანვე ჩაუდგა სათავეში, იხსენებს, რომ ბატონი ედუარდი

¹¹ გვ. 112.

¹² გვ. 60.

ხშირად პოულობდა დროს მასთან შესახვედრად, რათა მოესმინა, როგორ მიდიოდა წამოწყებული საქმე და რა პრობლემები იყო მოსაგვარებელი.

ისტორიულ-კულტურული ძეგლებისადმი საქართველოს უმაღლესი ხელისუფალის დამოკიდებულებამ გააძლიერა ძეგლთა მოვლა-პატრონობისა და დაცვის პროპაგანდა მასობრივი ინფორმაციების საშუალებით. ცენტრალური გაზეთებისა და ჟურნალების თუ ადგილობრივი პრესის ფურცლებზე ხშირად იბეჭდებოდა წერილები უკვე აღდგენილსა და დაცულ თუ ჯერ კიდევ აღუდგენელსა და დაუცველ ძეგლებზე. საქართველოს ტელევიზია ყოველთვიურად გადასცემდა მასალას ციკლიდან — „გავუფრთხილდეთ ეროვნულ საუნჯეს“, ხოლო კვირაში ერთხელ ტელეჟურნალ „მომამბეში“ გადიოდა ხუთწუთიანი გადაცემა ძეგლების რესტავრაციაზე — „ჩვენი საუკუნე გიცავს უახლესი“.¹³

ქართული ხუროთმოძღვრების შედევრებისადმი ბატონი ედუარდის დამოკიდებულების ნათელსაყოფად ნიშანდობლივია ფაქტი, რომელსაც ქ-ნი ნელი გურგენიძე იხსენებს: როცა იგი საქართველოს კომკავშირის ცეკადან მცხეთის რაიკომის მდივნად გადაიყვანეს, პირველად იმაზე უზრუნვია, რომ მცხეთის ჯვარი და მისი მიდამოები გაენათებინა, რითაც მისდა უნებურად აკაკი შანიძისთვის დიდი ხნის ნაოცნებარი აუსრულებია.

1992 წლის განაფხულზე ედუარდ შივარდნაძის დაბრუნება საქართველოში, როგორც ეს ბევრჯერ ითქვა და დაიწერა, გმირობის ტოლფასი იყო, მაგრამ მას ჰქონდა იმედი ერის გონიერი ნაწილის, ინტელიგენციის გვერდით ამოღებისა, განსაკუთრებით მისი სახელოვანი წარმომადგენლებისა, რომელთაც ეს სახელი მისი შემწეობითაც ჰქონდათ მოპოვებული. თანაც ეს მხარდაჭერა მას ხომ არა პირადული მიზნებისათვის, არამედ ერის გადარჩენისათვის ბრძოლაში სჭირდებოდა! ბრძოლის პირველ ეტაპზე ეს მხარდაჭერა მართლაც ჰქონდა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ინტელიგენციას, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა, ზნეობრივი ძალა არ ყოფილა ბოლომდე დარჩენილიყო პრეზიდენტის გვერდით, რომელიც ამკარად უთანასწორო ბრძოლაში იყო ჩაბმული. რაც კიდევ უფრო სამწუხაროა, ბევრი მათგანი არა მხოლოდ განზე გადგა, არამედ იმათი პოზიციიდან დაუპირისპირდა, ვინც მას ებრძოდა. მათ ნაბიჯს ჩვენს უახლეს ისტორიაში საბედისწერო შედეგი მოჰყვა: ხალხმა მხარი იმ ძალას დაუჭირა, რომლის მხარეზეც, როგორც ის ფიქრობდა, მისი საუკეთესო შვილები იდგნენ.

ბატონმა ედუარდმა ესეც დიდსულოვნად, უსაყვედუროდ აიტანა, რისი ძალაც, ალბათ, იმ ჭეშმარიტად დიდმა სიყვარულმა მისცა, რომლითაც მას სამშობლო უყვარს. მან ისე შეგვიჩინა, რომ ჩვენგან ბოდიშის მოხდა არ მოუთხოვია, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ არ მოგვეთხოვება.

ღმერთმა მოგვცეს იმის ძალა, რომ პატიება ვთხოვოთ ქვეყნისთვის თავგანწირულ კაცს (ეს მან არაერთგზის დაამტკიცა), ვინც გადამწყვეტ ბრძოლაში მართლ დაეტოვებო.

¹³ იქვე გვ. 431.